

۱۴۹۶۱۱۹



مندی هدمند هدايت
در آيات اعتمادي ملائقي ترتيب نزول

مؤلف: احمد نطسري

سرشناسه	: نظری، احمد، ۱۳۴۰ -
عنوان و نام پدیدآور	: مهندسی هدفمند هدایت در آیات اعتقادی، مطابق ترتیب نزول/ مولف احمد نظری.
مشخصات نشر	: تهران: دانشگاه آزاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شاهرود، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	: ۴۱۶ ص.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۱۰-۳۹۱۸-۱
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: هدایت -- جنبه‌های قرآنی
موضوع	: قرآن -- شان نزول
شماره افزوده	: دانشگاه آزاد اسلامی. سازمان چاپ و انتشارات
شماره افزوده	: دانشگاه آزاد اسلامی. واحد شاهرود
رده بندی کنگ	: PB۱۰۴/۵۴ن ۱۳۹۴
رده بندی دی‌سی	: ۱۵۹/۲۹۷
شماره کتابشناسی مل	: ۴۱۴۴۴۹

عنوان کتاب: مهندسی هدفمند، هدایت در آیات اعتقادی، مطابق ترتیب نزول

تالیف: احمد نظری

طراحی جلد: دانشور

چاپ اول: ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

ناشر: سازمان چاپ و انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی (با همکاری واحد شاهرود)

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: سازمان چاپ و انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی

شابک: ISBN: ۹۷۸-۹۶۴-۱۰-۳۹۱۸-۱

قیمت: ۱۵۰۰۰۰ ریال

فهرست مطالب

مقدمه	۱۵
فصل اول: کلیات	
مفاهیم	۱۹
معنای لغوی «نزول»	۱۹
معنای اصطلاحی «نزول»	۱۹
«مجیی»	۲۰
«ایتنا»	۲۱
«وحي»	۲۲
«تلقى»	۲۳
«فرض»	۲۳
معنای تدریج در نزول قرآن کریم	۲۴
مباحث تمهیدی	۲۷
تاریخ نزول قرآن	۲۷
انواع نزول	۲۸
ضرورت و اهمیت نزول تدریجی قرآن	۳۱
اهداف نزول قرآن کریم	۳۲

۴ * مندرجہ ذیل ہدایت در آیات اعتقادی مطابق ترتیب نزول

- ۳۴..... فلسفہ نزول تدریجی قرآن کریم
- ۴۲..... وجوہ ہدایت در قرآن
- ۴۳..... انواع ہدایت
- ۴۳..... ہدایت تکوینی عام
- ۴۳..... ہدایت تکوینی اولی خاص
- ۴۳..... ہدایت تشریعی عام
- ۴۶..... ہدایت تشریعی خاص
- ۴۶..... ہدایت تکوینی پاداشی (ثانوی)
- ۴۸..... ارکان ہدایت در قرآن
- ۴۹..... ہدایت شوق
- ۵۰..... ہدف از ہدایت
- ۵۰..... اہداف پیشی و معرفتی
- ۵۱..... ارادہ ادلہ روشن برینشہای دجیح و برون
- ۵۱..... تبیین حق از باطل
- ۵۲..... تدبیر و تفکر در آیات قرآن
- ۵۲..... آگاہی از یگانگی خدا
- ۵۳..... اہداف گرایش
- ۵۳..... اہداف عملی
- ۵۶..... رابطہ نزول تدریجی با سطح آگاہی
- ۵۸..... تفاوت روش قرآن با متکلمین
- ۶۵..... منظومہ عناصر تشکیل دہندہ روش بیان قرآن
- ۶۵..... ۱- بیان سادہ و عمیق
- ۶۶..... ۲- بیان قصص و شیوہ آن
- ۶۷..... ۳- کنایہ گوئی و رعایت ادب
- ۶۸..... ۴- برون رفت از نظم رایج در کتب علمی
- ۶۸..... ۵- کامل پروری در بیان معارف

- ۶- بیان اجمالی علوم طبیعی ۶۹
- ۷- رعایت تناسب مخاطب برای هدایت ۷۱
- ۸- منطقی بودن و تحمل نظرات دیگران ۷۳
- ۹- استفاده از مجادله احسن، مناظره و موعظه حسنه ۷۴

فصل دوم: نقش نزول تدریجی آیات توحید در هدایت

- ترسیم از آیات توحید و شرک ۷۷
- الف) آیات توحید در قرآن ۷۷
- اقسام توحید: ۷۷
- آیات نیل به توحید از راه آفاق ۷۷
- آیات نیل به توحید از راه انفسی ۸۱
- آیات مربوط به مراتب توحید: ۸۲
- آیات مربوط به توحید عملی ۸۵
- چند اصل کلی در آیات توحیدی: ۸۹
- ب) آیات شرک ۹۰
- ریشه‌های شرک ۹۳
- آثار شوم شرک ۹۶
- ره‌آوردهای نزول تدریجی آیات توحید در هدایت ۱۰۲
- الف) اعتقادی: ۱۰۲
- مقدمه ۱۰۲
- ۱- احساس نیاز به پروردگار یکتا ۱۰۲
- آثار بندگی در زندگی ۱۰۵
- فراغت دل به پروردگار: ۱۰۵
- اتکال و اتکا، به خداوند ۱۰۵
- استعانت جویی از او: ۱۰۵
- هدایت طلبی از او: ۱۰۵

- ۱۰۵..... پذیرش رسولان:.....
- ۱۰۶..... پذیرش کتاب‌های آسمانی:.....
- ۱۰۶..... پذیرش محبت خداوند:.....
- ۱۰۷..... خالص شدن برای او:.....
- ۱۰۸..... ۲- پذیرش بندگی خدا:.....
- ۱۱۱..... ۳- توحید در استعانت:.....
- ۱۱۳..... ۴- نائل شدن به هدایت خاص:.....
- ۱۱۷..... ۵- نائل شدن به توحید عبادی:.....
- ۱۲۰..... ۶- نائل شدن به نجات از جان مردم:.....
- ۱۲۷..... ۷- نائل شدن به توحید ربوبی:.....
- ۱۲۸..... معنای احد و واحد:.....
- ۱۳۱..... ۸- ایجاد رغبت بیشتر به نائل شدن به نجات:.....
- ۱۳۲..... ۹- راه کارهای چالش بین توحید و شرک:.....
- ۱۳۶..... ۱۰- شکل‌گیری جامعه توحیدی بر مبنای استقامت:.....
- ۱۴۰..... ۱۱- تبیین شاخص‌های عباد الرحمن:.....
- ۱۴۴..... ۱۲- نایل به هدایت علمی و عملی قرآن:.....
- ۱۴۶..... ۱۳- رابطه هدایت با ایمان به فقر محض:.....
- ۱۵۱..... ۱۴- شکل‌گیری جهان‌بینی توحیدی:.....
- ۱۵۳..... ۱۵- رهایی از انواع شرک:.....
- ۱۵۵..... ۱۶- استمرار بخشی در توحید ربوبی:.....
- ۱۵۷..... ۱۷- نائل شدن به درجات عالی و ثنای پروردگار:.....
- ۱۶۲..... ۱۸- نایل شدن به مراتب توحید:.....
- ۱۶۴..... ۱۹- پذیرش مرجعیت تکوینی و تشریعی خداوند:.....
- ۱۶۸..... ۲۰- رویکرد به فطرت سالم توحیدی:.....
- ۱۷۰..... عوامل گرایش به فطرت:.....
- ۱۷۰..... الف) تذکر:.....

۱۷۰	(ب) نسیان:
۱۷۱	(ج) گرایش مقطعی به خدا:
۱۷۲	۲۱- نائل شدن به مقام امامت در پرتو توحید:
۱۷۴	۲۲- نیل به شناخت شخصیت انسان:
۱۷۹	۲۳- پذیرش ادیان:
۱۸۰	تذکر مهم:
۱۸۱	(ب) اخلاق:
۱۸۱	مقدمه:
۱۸۲	۱- خشوع و خضوع، برابر پروردگار:
۱۸۵	اخبات و خشوع:
۱۸۵	۲- تقوا:
۱۸۷	آثار مختلف تقوا:
۱۸۷	تسلیم در برابر پروردگار:
۱۸۷	عدم همراهی در گناه و ظلم:
۱۸۸	اجتناب از علو و برتری در زمین:
۱۸۸	تأمل در اعمال و رفتار:
۱۸۸	صبر:
۱۸۹	دشمنی با دشمنان خدا:
۱۸۹	ایستادگی بر پیمان‌ها:
۱۸۹	برخورد معروف با دیگران:
۱۸۹	اجتناب از ربا و انحرافات اقتصادی:
۱۹۰	۳- درمان‌کننده طغیان‌گری:
۱۹۳	۴- عدم سازش در برابر بداخلاقی مشرکان و کافران:
۱۹۵	۵- نیل به خلوص در توحید و دین:
۱۹۸	۶- رهایی از تکبر و غرور:
۲۰۱	۷- امنیت و آرامش روحی:

- ۸ - نائل شدن به مقام حمد و شکر ۲۰۳
- فرق حمد و شکر ۲۰۳
- اقسام حمد ۲۰۵
- ۹ - دستیابی به خلق و خوی توحیدی ۲۰۶
- ۱۰ - نائل شدن به مقام مشاهده ملکوت و رویت قلبی خداوند ۲۰۷
- ۱۱ - نیل به مقام خوف و رجا ۲۱۰
- انواع خوف و خشیت در قرآن کریم ۲۱۱
- ۱۱ - رسیدن به مقام حریت و وارستگی ۲۱۵
- ۱۳ - نائل شدن به مقام حب خدا ۲۱۷
- مواردی که خوارند ده ست نمی‌دارد ۲۱۸
- مواردی که خوارند ده ست دارد ۲۲۰
- ج) عملی ۲۲۳
- مقدمه ۲۲۳
- ۱ - نائل شدن به مقام عبودیت ۲۲۳
- اقسام آیات توحیدی ۲۲۵
- ۲ - مشروعیت بخشی به زندگی انسان ۲۲۸
- شئون پیامبر و امامان علیهم‌السلام در ولایت تشریفی ۲۳۱
- ۳ - توحید در دعا و مناجات ۲۳۱
- تفاوت دعا و ندا ۲۳۲
- ۴ - متجلی شدن هدایت و صفات توحید در انسان ۲۳۴
- ۵ - چهار ره آورد عملی دیگر آیات توحید ۲۳۵
- اطاعت: ۲۳۶
- سجده: ۲۳۶
- شکر گذاری: ۲۳۶
- دفع و رفع بدی‌ها: ۲۳۶

فصل سوم: نقش نزول تدریجی آیات نبوت و امامت در هدایت

مقدمه.....	۲۳۹
ترسیمی از آیات نبوت و امامت.....	۲۴۲
الف) قرآن و پیامبر.....	۲۴۲
حقیقت وحی.....	۲۴۲
عصمت پیامبران.....	۲۴۳
انحصاری بودن مقام رسالت و امامت.....	۲۴۵
خاتمیت.....	۲۴۷
معجزه.....	۲۴۹
ب) ولایت اولیای الهی در قرآن.....	۲۵۱
امامت، تداوم رسالت.....	۲۵۲
ولایت خاص در آیه ولایت.....	۲۵۳
ویژگی‌های اهل ولایت و حزب الله.....	۲۵۵
ره‌آورد های آیات نبوت و امامت در هدایت.....	۲۵۶
الف) اعتقادی.....	۲۵۶
۱- تبیین تحریف‌های اعتقادی.....	۲۵۶
ابطال سه طرز فکر در یک آیه.....	۲۶۰
رد جبر و تفویض در کلام امام هادی (ع).....	۲۶۸
۲- تربیت متفکر و متدبر.....	۲۶۹
۳- رویکرد به توحید و معاد.....	۲۷۰
۴- تبیین مدیریت آیات نبوت و امامت در هدایت.....	۲۷۲
۵- یکتا پرستی و نفی شرک.....	۲۷۳
نقش امامت.....	۲۷۵
۶- رشد دادن عقل و عقلانیت در خدا شناسی.....	۲۷۶
۷- حکمیت در اختلافات اعتقادی.....	۲۷۸
ب) اخلاقی.....	۲۸۳

- ۱۔ یادآوری نعمت ہا ۲۸۳
- ۲۔ نیل بہ مراحل تدریجی تاثیر گذاری در ہدایت ۲۸۴
- ۳۔ نقش صداقت و اخلاص پیامبران و امامان در ہدایت ۲۸۷
- ۴۔ تبیین کرامت انسانی ۲۸۹
- ۵۔ نجات از تاریکی ہای اخلاقی ۲۹۲
- ۶۔ دعوت بہ حیات برتر و سازندہ ۲۹۳
- ۷۔ ایجاد الفت و محبت و نرم خوئی ۲۹۶
- ج) ملی ۲۹۹
- ۱۔ اجتناب از زہادان و ہدایت بہ خیر ۲۹۹
- ۲۔ الگو نام ملی ۳۰۰
- ۳۔ برپایی قسم عدل ۳۰۳
- ۴۔ تبیین چند اثر عماد ۳۰۵
- سادہ زیستی و بی تکلفی ۳۰۶
- نظم پذیری ۳۰۷
- اعتدال و میانہ روی ۳۱۰
- تربیت حافظ حدود الہی ۳۱۱
- تربیت انسان ہای صبور و مقاوم ۳۱۲
- زندگی زاهدانہ بہ معنای حقیقی آن ۳۱۳
- ۵۔ ہدایت برای تشکیل حکومت جهانی توحیدی ۳۱۴
- ۶۔ خشی کردن تبلیغات باطل و ہدایت بہ سوی حق ۳۱۶
- نمونہ ہایی از تاثیرات تبلیغاتی پیامبر و امامان علیہ السلام ۳۱۸
- بیداری فطرت و وجدان ۳۱۸
- ابلاغ احکام و ارزش ہای الہی ۳۱۹
- ارائہ طریق ۳۲۰
- ۷۔ تقویت مشورت در بین مردم ۳۲۱

فصل چهارم: نقش نزول تدریجی آیات معاد در هدایت

۳۲۵	مقدمه
۳۲۶	ترسیمی از معاد در قرآن
۳۲۶	جایگاه معاد در قرآن کریم
۳۲۷	روش‌های بررسی معاد در قرآن
۳۲۹	نمونه عینی معاد در دنیا
۳۲۹	داستان اسحاق کهن
۳۳۰	داستان گاو بنی اسرائیل
۳۳۰	داستان دوباره زنده شدن بنی اسرائیل
۳۳۱	داستان عزیر پیامبر
۳۳۱	داستان حضرت ابراهیم و ذبح پرندگان
۳۳۲	داستان حزقیل پیامبر و زنده شدن هزاران نفر
۳۳۲	دو برهان حکمت و عدالت بر اثبات ضرورت معاد
۳۳۲	برهان حکمت
۳۳۳	برهان عدالت
۳۳۴	جاودانگی روح
۳۳۷	چگونگی دگرگونی نظام جهان در قیامت
۳۳۷	زلزله بزرگ
۳۳۷	ذوب شدن آسمان به مواد گداخته
۳۳۷	ملاحق شدن خورشید و ماه
۳۳۸	پیچیده شدن آسمان
۳۳۸	رابطه دنیا و آخرت
۳۳۹	روز رستاخیز
۳۴۰	بهشت و جهنم
۳۴۲	ره‌آوردهای آیات معاد در هدایت
۳۴۲	الف) اعتقادی

۳۴۲	۱- سبب هدایت و تربیت
۳۴۴	۲- تغییر تدریجی جهان بینی مادی به جهان بینی الهی
۳۴۵	آثار جهان بینی توحیدی با توجه به ایمان به معاد
۳۴۶	۳- پاسخی قانع کننده برای معمای هستی و انسان
۳۴۹	۴- عامل پیوند مردم با نبوت و ولایت
۳۵۱	۵- عامل ایمان به مالکیت مطلقه خداوند
۳۵۲	۶- عامل رشد عقلانی
۳۵۶	۱- اخلاقی
۳۵۶	مقدمه
۳۵۸	ره آورده های اخلاق جماعی آیات معاد در هدایت انسان
۳۵۸	۱- بهترین عام سازنده انسان
۳۶۰	۲- منشاء پاداش و عذاب
۳۶۱	مقام ویژه برخی از پیامبر
۳۶۴	۳- انگیزه محاسبه
۳۶۵	۴- سبب کنترل غرایز و شهوات
۳۶۹	۵- امنیت و آرامش روانی
۳۷۱	۶- سلامت در مسائل اقتصادی و مالی
۳۷۱	۷- آیات باعث رشد و شکوفایی اخلاق
۳۷۴	ج) عملی
۳۷۴	۱- تقویت حس مسئولیت
۳۷۶	۲- آیات نشانگر بُعد الهی و ملکوتی اعمال
۳۸۰	۳- آیات معاد، سبب اصلاح فرد و جامعه
۳۸۱	۴- منشاء همه اعمال نیک
۳۸۲	۵- عامل ایجاد انگیزه برای جهاد

فصل پنجم: دست‌بندی افراد در مواجهه با آیات اعتقادی

۳۸۷	پیامبران و امامان و هدایت خاص
۳۸۹	امامت در قرآن
۳۹۳	گروه‌های اثر پذیر از هدایت الهی
۳۹۳	۱- «متقین»
۳۹۵	۲- «مسلمین»
۳۹۷	۳- «مومنین»
۳۹۸	۴- «محسنین»
۴۰۰	گروه‌های اثر ناپذیر از آیات اعتقادی
۴۰۰	مقدمه:
۴۰۱	۱- اهل کتاب
۴۰۱	الف) نصارا
۴۰۳	ب) یهود
۴۰۴	۲- منافقان
۴۰۶	۳- مشرکان و ملحدان
۴۰۶	مشرک دو اطلاق دارد:
۴۰۸	علت عدم پذیرش هدایت‌های قرآنی از سوی غیر متاثرین
۴۱۰	فهرست منابع

مقدمه

برخی با مدّحه سلجی قرآن کریم می‌پندارند قرآن در ارائه مطالب خود برای هدایت، هدفمند و مهندسی شده عمل نکرده و سبک خاصی ندارد؛ در حالی که این پندار اشتباهی آشکار است؛ زیرا در بررسی دقیق و عمیق پی می‌بریم غیر از آن که قرآن در محتوا اهداف معین دارد، در روش ارائه نیز کاملاً حساب شده، دقیق و هدفمند می‌باشد.

یکی از روش‌های قرآن در ارائه موضوعات خود، روش تدریج و سیاست گام به گام با هدف هدایت و تاثیر گذاری در ابعاد روحی، روانی و حتی جسمانی انسان است. در پژوهش پیش رو تلاش شده است مهندسی هدفمند هدایت، در آیات اعتقادی و مراحل تدریجی تاثیر گذاری این آیات در اعتقادات، اخلاق و اعمال انسان را مورد بررسی قرار داده و هدفمند بودن نزول تدریجی این آیات را برای هدایت بشر تبیین و تثبیت نماید.

نزول تدریجی آیات اعتقادی، از شرایط اصلی اهداف نزول قرآن در هدایت و تربیت انسان می‌باشد؛ زیرا نزول تدریجی آیات اعتقادی از یک سو زمینه فهم و دریافت بهد معارف قرآن را فراهم می‌سازد، و از سوی دیگر، با فراهم آمدن تدریجی شرایط، در اثر گذشت زمان، تسلیم بیشتر در برابر بیانات قرآنی و عمل به دستورهای جدید حاصل می‌شود؛ و در کنار آن شرایط مناسب و آمادگی‌های لازم برای دریافت معارف برتر و تسلیم شدن و عمل کردن به مقررات و دستورهای سنگین‌تر فراهم می‌شود؛ بلکه فهم پیشین آنان از آیات قبلی نیز دقیق‌تر، پربارتر و تکامل یافته‌تر می‌گردد.

بنابراین آیات اعتقادی که بخش عمده و اصولی مباحث قرآنی را تشکیل می‌دهد، به تدریج و در یک فرایند کاملاً منطقی نازل شد تا بتواند در حوزه اعتقادی، اخلاقی، و عملی تاثیر گذار باشد.

لذا در سیر تدریجی آیات اعتقادی، ابتداء وظایف پیامبر ﷺ و تقویت و حمایت پروردگار از او مطرح شده، و سپس مراحل بعدی از جمله: راه‌های برون رفت از مشکلات و چالش‌هایی که مشرکان در راه رسالت آن حضرت ایجاد می‌کردند، دعوت به توحید و توجه به نقش‌های پروردگار در هستی و زندگی بشر و نیز نفی شرک و خرافه پرستی و عقائد نابخدانی که بر عقیده صحیح به خدای متعال سایه افکنده بود، دعوت به رستاخیز و رابطه میان دنیا و آخرت و مباحث مربوط به مسوولیت‌های انسان در مقابل خداوند، تأکید بر راستی و حقانیت رسالت پیامبر اکرم ﷺ از طریق بیان براهین و دفع شبهات، تأکید بر ضرورت احیا و بالنده کردن اخلاق انسانی و برخورد با نسکیده شدن روح انسانیت، مبارزه با اخلاق و رفتار ناشایست فردی و اجتماعی و تلاش در طهریه، پالایش و زینت دادن مخاطبان به اصول اخلاق انسانی و الهی، بیان سرگذشت گروه‌های کفر و شرک که به مقابله با انبیاء و مومنین پرداختند و تنبیه سخت الهی از آنان، بیان سنت الهی در ملامت از مومنان و انبیاء و نابودی دشمنان و معاندان آنان، ضرورت شکل‌گیری گروه و اجتماع مومنان بر برابر جمعیت مشرکان و ... تبیین شده و این فرایند بیشتر در ابتداء بعثت، به تدریج نازل گردیده است. چنان که با نزول آیات اعتقادی می‌بینیم تلاش شده است، اندیشه‌ها و عقائد توحیدی را القاء نماید و جهان بینی توحیدی را جایگزین جهان بینی مشرکانه کند، و در نتیجه جامعه‌ای توحیدی بسازد که این اثر گذاری طی ۲۳ سال محقق شد.

در ادامه نزول تدریجی و در گام و مرحله بعد، با رویکرد جهان بینی توحیدی و شکل‌گیری جامعه توحیدی، مردم به گروه‌های کافران، مومنان، و منافقان تقسیم شدند؛ اخلاق الهی و مسائل عملی و فقهی بسط و گسترش پیدا کرد، و معلوم گشت که نزول تدریجی قرآن و ارتباط محکمی که با جامعه و گروه‌های معاصران نزول داشت، تفاوت معناداری در مجموعه محتوا و زمان انتقال هر موضوع پدید آورده است.

به هر حال تاثیر همه جانبه‌ای که در صدر اسلام رقم خورد، محصول قرآن و نزول تدریجی آن است.